

С

ергій ТАТУСЯК, голова Вінницької облради:

«Регіональним реформам бути. Нині для цього є головне – політична воля»

Про намір реалізувати на Вінниччині пілотний проект децентралізації влади на користь територіальних громад Сергій Татусяк повідомив у першому своєму виступі перед депутатами облради одразу після обрання на посаду голови. Казав не заради красного слівця. До обрання керівником депутатського корпусу Сергій Пилипович не один рік напрацьовував матеріал для створення Концепції реформи місцевого самоврядування. Сам досконало вивчив досвід адміністративно-територіальної й управлінської реформи в Польщі. Та ще й активно сприяв у цьому керівникам територіальних громад області.

Вінниччина – лідер з міжнародних контактів

У середині дев'яностих – на початку двотисячних Сергій Татусяк зніціював створення громадської організації «Україна–Польща», яка в 2007 році, збагачившись партнерами в Європі, розширилася до форумату Міжнародного товариства «Україна–Польща–Німеччина». Керівники місцевих рад, депутати Вінниччини налагодили колективні поїздки до Польщі для навчання, обміну досвідом.

До речі, цьогорічний «десант» подільських самоврядців до поляків розпочинається якраз у березні. Сорок новообраних представників місцевих рад мають на меті на власні очі пересвідчитися, наскільки ефективно працює у поляків утілена модель реформи місцевого самоврядування.

Такі поїздки корисні ще й тим, що після них керівники наших сільських і селищних рад налагоджують стосунки з польськими гмінами, підписуючи відповідні угоди про співпрацю. Уже 185 територіальних громад області так співпрацюють із польськими громадами. Ще 40 підписали протоколи про наміри співпраці. Охочих налагодити стосунки з європейськими сусідами не меншає.

Приміром, самоврядна громада села Комсомольське Козятинського району протягом семи років співпрацює з польською гміною. Завдяки полякам підписали угоду з одним із німецьких міст. Нові партнери приїхали в гості, як то кажуть, не з порожніми руками. Подарували жителям Комсомольського пожежний автомобіль і реанімобіль, укомплектований необхідним медичним обладнанням.

Вінниччина поставила перед собою стратегічну мету: налагодити співпрацю з одним із регіонів кожної країни Європи. Нині область уже має 10 побратимських угод із регіонами інших держав, зокрема з трьома в країнах Євросоюзу – двома в Польщі й одним у Румунії. А ось що стосується контактів між територіальними громадами, то з Вінниччиною, як уже згадувалося, тут не може зрівнятися жоден інший регіон.

Без перебільшення можна стверджувати: вінничани перші в Україні опанували досвід сусідньої держави в питаннях реформування територій і управлінської системи. Польська модель реформ, як відомо, визнана

однією з найкращих у Європі. Реформувати українське місцеве самоврядування за таким самим принципом – мета вінницької обласної влади. Саме на цьому щораз акцентує увагу загалу новообраний голова облради.

– Якщо пілотний проект вдасться запровадити на Вінниччині, якщо він дасть позитивні результати, то згодом його можна буде поширити на інші регіони, – впевнений Сергій Пилипович. – Своє бачення цієї непростой реформи ми виклали в Концепції реформи місцевого самоврядування. Документ обговорювали в багатьох громадах, свої пропозиції щодо його вдосконалення внесли депутати облради. Зрештою, концепцію прийняли на розширеному її засіданні, в якому, крім депутатів, брали участь керівники місцевих громад, голови районних рад і адміністрацій, міські голови.

Головне завдання пропонованої концепції, якщо коротко, звучить так: надати кожній громаді, її жителям максимум необхідних послуг, при цьому наблизивши їх до людей, а також створити сприятливі умови для економічного розвитку територій, дозволивши громадам 90–95% своїх проблем розв'язувати самостійно. На де-

Сергій ТАТУСЯК народився 5 квітня 1955 року в с. Жабокричка Чечельницького району Вінницької області.

Має три вищі освіти: закінчив Вінницький державний педагогічний інститут, Тернопільську академію народного господарства та Національну академію державного управління.

Був заступником голів Вінницької обласної ради та облдержадміністрації. 2005 року його обрали народним депутатом України, входив до складу Комітету Верховної Ради з питань державного будівництва та місцевого самоврядування. Один із авторів Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

У 2006–2010 роках – президент корпорації «Укр-мостобуд».

З 2007 року очолює Міжнародну громадську організацію «Україна–Польща–Німеччина».

Одружений, має доньку та сина.

централізації влади на користь місцевого самоврядування наголошується в Європейській хартії місцевого самоврядування. Ми цей документ у 1997 році ратифікували, але не виконуємо. Наша концепція ґрунтується саме на засадах хартії, за якою живуть країни Європи.

Наш проект ми направили до парламенту, уряду та Президента. І маємо підстави вважати, що концепція стане базою для змін до законів «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні» та до Конституції.

3 миру по нитці – громадам реформа

– Поляки взагалі не мали системи місцевого самоврядування, – наголошує Сергій Татусяк. – У 1990 році почали її, як то кажуть, з нуля. Для початку взяли за основу Закон про основи місцевого самоврядування УРСР і водночас поїхали по всій Європі вивчати найкращі зразки діяльності місцевого самоврядування. Чужі вдосконалені реформи трансформували під місцеві реалії. У надзвичайно короткий термін, протягом 1997–1998 років, здійснили адміністративно-територіальну реформу.

Основою польської реформи стало прийняття влітку 1998 року окремих законів про гміну (село), повіт (район) та воєводство (область). Ці документи дали змогу чітко розмежувати повноваження, аби те, що належить до компетенції самоврядних структур, стало реальним і виконуваним, фінансувалося зі своїх джерел, із держбюджету та грантів ЄС.

Польське самоврядування міцно стало на ноги та перебрало на себе практично всі функції щодо забезпечення життєдіяльності громади. При цьому найсуворіший контроль здійснюють самі люди через об'єднання громадян. Головне – реформа забезпечила фінансову самодостатність громад. Адже більшість податків, які збираються на території гміни, там і залишаються. Польські парламентарії вчасно усвідомили, що громада на місці краще знає, як використати кошти, ніж чиновник у Варшаві. Саме це дало результати, якими поляки сьогодні пишаються.

– Як усе це працює, треба побачити на власні очі, – констатує Сергій Татусяк. – Проїхатися асфальтовими дорогами, що прокладені до кожного села, незалежно від того, мале воно чи велике. Побачити, як чітко за графіком ходить транспорт, перевозячи людей, знову-таки до кожного населеного пункту. Зрештою, проїнятися тим духом, адже поляки вболівають за свою територію так само ревно, як за власне подвір'я. Тому в селах скрізь чисто й охайно. Повторюю: краще один раз побачити... Для цього ми на Вінниччині й організуємо систематичні поїздки до сусідів. Гріх не повчитися такої науки. До слова, поляки охоче діляться набутим досвідом. Ще й застерігають нас від помилок, яких самі припущалися. Наголошують, щоб не наступали на ті самі граблі.

Бюджет... навиворіт

– Нині для старту реформ є головне – політична воля, чого ми не мали протягом 20 років незалежності, – наголошує Сергій Татусяк. – Президент держави розуміє, яку відповідальність бере на себе, заявляючи про самодостатність та економічну незалежність регіонів. За словами Віктора Федоровича Януковича, розвиток регіонів повинен мати стратегію й чіткий план її реалізації. Вінниччина вже визначилася з таким планом. Але поки що на місцях змушені пристосовуватися до недосконалої законодавчої бази. Саме через це не вдається розв'язати практично жодної життєво важливої проблеми. За що не візьмися – чи то водопостачання, опалювання, ремонт шкіл, клубів, ФАПів, транспортне забезпечення, – у керівників громад зв'язані руки.

Наприклад, однією з важливих проблем для області є продовження газифікації. Чотири райони взагалі залишаються без блакитного палива: воно не поставляється до жодного населеного пункту. Тим часом із 707 бюджетів тільки 18 є фінансово стійкими, а це свідчить про одне: нинішня система місцевого самоврядування не відповідає потребам суспільства. Бо

не спрямована на реалізацію свого головного призначення – надання мешканцям території якісних та доступних послуг на основі сталого розвитку самої громади. Про це з боєм у серці говорили представники місцевих громад під час навчань, які облрада провела для всіх (!) керівників територіальних громад протягом двох тижнів у січні-лютому.

– У чому причина? Найперше – у відсутності реальних матеріально-фінансових ресурсів. Утім, ідеться не тільки про дефіцит коштів... Парадокс у тому, що наша бюджетна система не спрямована на підтримку самодостатніх територіальних громад і регіонів, – продовжує Сергій Пилипович. – Працює інше правило: що більше надходжень залучає до місцевого бюджету громада за рахунок внутрішніх джерел, то більше вилучень слід чекати в наступному бюджетному році. І навпаки: менше таких надходжень – більше коштів отримаєш з держбюджету за рахунок міжбюджетних трансфертів із метою фінансового вирівнювання.

Поки що 98 відсотків (!) сільських бюджетів – це зарплата та оплата енергоресурсів. За що ремонтувати дороги й мережі, лікувати людей, забезпечувати належний рівень соціального середовища?

Для порівняння: в Україні питома вага місцевих податків і зборів у загальних надходженнях місцевих бюджетів становить 1,5–2 відсотки від загального обсягу доходів місцевого самоврядування. В той же час у США – 65%, у Франції – 60%, у Німеччині – 45%. Різниця разюча. Саме тому рік у рік ми недораховуємо коштів у місцевому самоврядуванні.

Очільник облради наводить цифри бюджетної забезпеченості із розрахунку на одного українського жителя. У сільському населеному пункті ця сума становить у середньому 50 гривень, у місті – 700. Тоді як стандарти ЄС передбачають у середньому 2000 євро на одну людину.

– Без внесення змін до чинного законодавства ситуації не виправити, – наголошує співрозмовник. – Нам потрібні ефективні закони, які гарантували б обласним, районним і місцевим радам розпорядження своїми бюджетами, наявність власних та підзвітних їм виконавчих органів. Водночас обласні державні адміністрації мають виконувати функції державного контролю за дотриманням чинного законодавства, за ефективним використанням коштів державного та місцевих бюджетів, а також координації діяльності регіональних структур подвійного підпорядкування.

Не залишатися осторонь процесу

– Ми не хочемо залишатися осторонь процесу, аби потім не звинувачувати центральну владу, мовляв, без нас усе вирішили. Закликаємо брати активну участь у ньому всі райони, територіальні громади. Реформа стосується нас безпосередньо, тому без нашої участі вона не може відбутися априорі, – переконаний Сергій Пилипович.

Голова облради впевнений, що в його рідному краї є люди, які готові взяти на себе відповідальність за реалізацію таких реформ. Вони сповнені великим бажанням кардинальних змін. А це вже половина успіху, наголошує пан Татусяк.

Що конкретно пропонують вінничани країні? Пропозиції самоврядців такі:

- надання повноцінних прав і функціональних повноважень обласним, районним та базовим радам;
- втілення в життя принципу прийняття ефективних рішень на найнижчому владному рівні;
- упорядкування системи делегування повноважень;
- запровадження бюджетної системи, за якої органи місцевого самоврядування матимуть змогу діяти самостійно та під власну відповідальність.

«Не може бути держава сильною, а влада – українською без сильного своєю свободою місцевого самоврядування», – резюмує Сергій Татусяк.